

© G·E·C Gads Forlag 1985

Omslag ved Axel Surland

Sat og trykt hos Bianco Lunos Bogtrykkeri A/S

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
af denne bog eller dele af den er ikke
tilladt iflg. gældende dansk lov om ophavsret.
Alle rettigheder forbeholdes.

ISBN 87-12-01599-7

Forord

Gennemførelse af en effektiv *international* beskyttelse af menneskerettighederne har stået på dagsordenen i det internationale samarbejde lige siden afslutningen af 2. verdenskrig. For at hindre en gentagelse af, hvad der da var sket, blev De forenede Nationer (FN) skabt med en sikring af fundamentale menneskerettigheder som et af de klart definerede hovedformål. Opbygningen af et *universelt* kontrolsystem til sikring af staternes overholdelse af menneskerettighederne er imidlertid trods betydelige fremskridt endnu ikke blevet en realitet. Det er derimod etableringen af en *regional* kontrol på menneskerettighedsområdet inden for *Europarådets* rammer. Grundlaget er den europæiske menneskerettighedskonvention fra 1950 om de centrale borgerlige og politiske rettigheder, hvis overholdelse fra de deltagende staters side søges sikret gennem de under konventionen etablerede to kontrolorganer: en *kommission*, hvortil ikke blot staterne, men også det enkelte individ kan indbringe klager over konventionsbrud, samt en *domstol*, hvis afgørelser er endelige og bindende for staterne.

Det er denne konvention og dens funktion i praksis, der er emnet for denne bog. Siden konventionens ikrafttræden i 1953 er der indgivet over 11.000 individuelle klager til kommissionen over påståede menneskerettighedskrænkelser i de deltagende stater. Danmark er ikke gået ram forbi, og med den dynamiske fortolkning af konventionens rettigheder, som kontrolorganerne i Strasbourg anlægger, må det forudses, at et stadigt stigende antal klager vil finde vej til Strasbourg.

Respekten for de afgørelser, der træffes af kommissionen og domstolen er stor, og i mange tilfælde har de indklagede stater været nødsaget til at *ændre* deres *lovgivning* og *administrative praksis*.

Det klagesystem, der er indført ved den europæiske menneskerettighedskonvention, viser således, at en international beskyttelse af menneskerettighederne i hvert fald i Vesteuropa ikke er nogen utopi, men tværtimod en positiv realitet.

Det er vores håb, at vi med denne bog har været i stand til at give en praktisk og nyttig indføring i den europæiske menneskerettighedskonventions system og funktion, som vil være anvendelig for de enkeltpersoner, advokater, organisationer og myndigheder, som måtte blive inddraget i en

klagesags behandling, eller som i øvrigt interesserer sig for, hvordan konventionen fortolkes og anvendes i praksis.

For renskriften af det samlede manuskript takker vi overassistent i udenrigsministeriet Kirsten Nørresø.

København, juli 1985

Tyge Lehmann John Bernhard

Indholdsfortegnelse

	Side
Indledning	9
Kapitel I	
Oversigt over konventionen med tilhørende protokoller	15
1. De beskyttede rettigheder og friheder	16
2. Klageapparatet	17
Kapitel II	
Fortolkningsbidrag og kildehenvisninger	21
1. Fortolkningsbidrag	21
2. Kildehenvisninger	26
Kapitel III	
Den mellemstatslige og den individuelle klageprocedure	29
A. Mellemstatslige klager	29
B. Den individuelle klageadgang	31
1. Hvem er klageberettiget?	33
2. Betingelserne for en klages antagelse til realitetsbehandling	35
a. Afvisningsgrundene efter art. 26	35
b. Afvisningsgrundene efter art. 27	41
3. Realitetsbehandlingen	45
a. Sagsbehandlingen efter klagens antagelse til realitetsbehandling	45
b. Særlig om ministerudvalgets kompetence	47
c. Særlig om domstolens kompetence	50
Kapitel IV	
De beskyttede rettigheder og friheder	55
Konventionens territoriale og personelle anvendelsesområde (artikel 1)	55
Retten til livet (artikel 2)	57
Forbudet mod tortur og umenneskelig behandling (artikel 3)	59
A. Behandlingen af tilbageholdte eller fængslede personer samt spørgsmål om straffemetoder	60
B. Udlevering og udvisning	66
Forbudet mod slaveri og tvangsarbejde (artikel 4)	69
A. Hovedreglen	70
B. Begrænsningerne i forbudet mod tvangs- eller pligtarbejde	73
Den personlige frihed og sikkerhed (artikel 5)	78
A. Retten til frihed og personlig sikkerhed	79
B. Tilfælde, hvor frihedsberøvelse er tilladt	81
1. Forvaring efter domfældelse (art. 5, stk. 1, a))	82
2. Anholdelse eller forvaring under art. 5, stk. 1, b)	84
3. Anholdelse eller forvaring med henblik på at stille en person for den kompetente retlige myndighed (art. 5, stk. 1, c))	85
4. Forvaring af mindreårige (art. 5, stk. 1, d))	86

	Side
5. Forvaring af drankere, narkomaner, vagabonder og mentalt abnorme personer (art. 5, stk. 1, e))	87
6. Anholdelse eller forvaring til forhindring af ulovlig indrejse eller som led i udvisnings- eller udleveringssag (art. 5, stk. 1, f))	88
C. De processuelle garantier i forbindelse med frihedsberøvelser	89
1. Retten til at blive underrettet om anholdelsesgrundene og om en eventuel anklage (art. 5, stk. 2)	89
2. Retten til ufortøvet at blive stillet for en dommer og til rettergang inden for en rimelig frist (art. 5, stk. 3)	89
3. Retten til domstolsprøvelse af frihedsberøvelsens lovlighed (art. 5, stk. 4)	93
4. Retten til erstatning for krænkelse af art. 5 (art. 5, stk. 5)	94
Retssikkerhedsgarantier (artikel 6)	95
A. Retten til en retfærdig rettergang (art. 6, stk. 1)	95
1. Borgerlige rettigheder og forpligtelser	96
2. Anklage for en forbrydelse	98
3. En retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist	99
B. Retten til at blive anset for uskyldig, indtil andet er bevist (art. 6, stk. 2)	102
C. Den anklagedes rettigheder i øvrigt (art. 6, stk. 3)	103
Forbudet mod straffelove med tilbagevirkende kraft (artikel 7)	105
Respekten for privatliv og familieliv (artikel 8)	107
A. Respekt for familieliv	107
B. Respekt for privatliv	112
C. Respekt for korrespondance	114
D. Undtagelseshjemlen i art. 8, stk. 2	116
Tanke-, samvittigheds- og religionsfriheden (artikel 9)	118
Ytringsfriheden (artikel 10)	120
Forsamlings- og foreningsfriheden (artikel 11)	126
Retten til at indgå ægteskab og stifte familie (artikel 12)	133
Diskriminationsforbudet (artikel 14)	135
Fravigelser fra konventionen i medfør af artikel 15	139
Begrænsninger i fremmede statsborgeres politiske virksomhed (artikel 16)	142
Misbrug af konventionens rettigheder (artikel 17)	143
Protokollerne	145
A. Beskyttelse af ejendomsretten (protokol nr. 1, art. 1)	146
B. Retten til uddannelse (protokol nr. 1, art. 2)	148
Afsluttende betragtninger	153
Bilag 1 Den europæiske menneskerettighedskonvention med tillægsprotokoller	157
Bilag 2 Status over Europarådets medlemslandes accept af konventionen m.v.	180
Bilag 3 Oversigt over sagsgangen i en klagesag	181
Litteraturfortegnelse	183
Domsfortegnelse	185
Stikordsregister	189

Indledning

Bestræbelserne på at skabe en *international* beskyttelse af menneskerettighederne kan ses som en videreførelse af den udvikling, som inden for de enkelte *stater* har ført frem til en formulering af visse grundrettigheder for det enkelte individ – en privat rådhedssfare om man vil – som statsmagten ikke må forgribe sig på, men tværtimod skal respektere. Blandt de klassiske grundrettigheder kan nævnes ytrings-, forenings- og forsamlingsfrihed, retten til liv, frihed og personlig sikkerhed, ret til en retfærdig rettergang, respekt for privatlivet og familielivet. Vigtige trin i den nationale udvikling har været formuleringen af Magna Charta (1215), Habeas Corpus-akten (1679), den amerikanske uafhængighedserklæring (1776) og den franske erklæring om menneske- og borgerrettighederne (1789) frem til de kataloger af friheds- og menneskerettigheder, som i dag indgår i de fleste staters forfatninger.

Med formuleringen af disse *nationale* menneskerettighedsbestemmelser tilstræbes det at fastlægge en rimelig balance mellem den private og statslige rådhedssfare i samfundet, og i sidste instans indebærer menneskerettighederne et krav til statsmagten om at sikre og respektere de pågældende rettigheder over for borgerne. Kernen i menneskerettigheds-*krænkelser* kan derfor beskrives som statsstyrets anslag mod det enkelte individs eller grupper af individers særligt beskyttede rettigheder. Eventuelle krænkelse må redresseres inden for styrets egne rammer gennem kontrolordninger som administrativ rekurs, ombudsmandskontrol og domstolsprøvelse.

Hvis borgeren efter udtømming af de interne kontrolmidler ikke mener at have fået oprejsning for den påståede menneskerettighedskrænkel-*se*, står der normalt ingen yderligere retsvej åben, hvis det er individets egen stat, der klages over. Efter *klassisk folkeret* er der således alene tilstået *fremmede* borgere på en stats territorium et vist mindstemål af menneskelige rettigheder – den såkaldte almindelige folkeretlige fremmedret – medens statens egne borgere er prisgivet hjemstatens behandling, uden at der folkeretligt kan gribes ind over for denne behandling, der betragtes som et indre anliggende for staten. Den folkeretlige beskyttelse for den fremmede borger består bl.a. deri, at han eller hun efter at have udtømt de interne retsmidler, i givet fald kan påkalde sig sit hjemlands *diplomati-*